

Kazimierz Tuszyński

Stowarzyszenie na rzecz Innowacji i Transferu Technologii „Horyzonty”

ELEMENTY INNOWACYJNE W FUNDUSZACH STRUKTURALNYCH KRAJÓW GRUPY WYSZEHRADZKIEJ

1. Wstęp

Najważniejszy krótkoterminowy efekt akcesji krajów Grupy Wyszehradzkiej do UE jest bezpośrednio związany z uzyskaniem przez te kraje możliwości korzystania z funduszy strukturalnych. W tym celu państwa wstępujące, w tym kraje Grupy Wyszehradzkiej, zobowiązane były przygotować i wynegocjować narodowe plany rozwoju oraz sektorowe lub zintegrowane plany operacyjne. W narodowych planach rozwoju każdego z krajów wsparcie innowacyjności występuje w różnych priorytetach i programach operacyjnych.

Celem artykułu jest ukazanie różnorodnych możliwości wsparcia innowacyjności poprzez wykorzystanie funduszy strukturalnych. Takie zebranie doświadczeń z różnych krajów o podobnej historii gospodarczej może być wykorzystane w prognozowaniu perspektywy finansowej funduszy strukturalnych na lata 2007-2013.

2. Przegląd narodowych planów rozwoju

Republika Czeska – Wsparcie innowacyjności „nie wprost”

Celem ogólnym narodowego planu rozwoju (NPR) Republiki Czeskiej jest: „zrównoważony rozwój oparty na konkurencyjności” [4]. Fundusze strukturalne w Republice Czeskiej wdrażane są poprzez pięć programów operacyjnych (PO): „Przemysł i przedsiębiorczość”, „Rozwój zasobów ludzkich”, „Rozwój wiejski i rolnictwa wielofunkcjonalnego”, „Infrastruktura” oraz „Wspólny regionalny pro-

gram operacyjny”. Plany strategiczne NPR w zakresie Funduszu Spójności zostały opracowane w ramach „Strategii Funduszu Spójności w zakresie transportu i ochrony środowiska” (tab. 1).

Tabela 1. Alokacja funduszy strukturalnych w programach operacyjnych Republiki Czeskiej (w mln euro)

Programy operacyjne	%	2004	2005	2006	Suma
„Przemysł i przedsiębiorczość”	15,0	45 889	64 439	81 957	192 285
„Infrastruktura”	13,5	41 300	57 995	73 762	173 057
„Rozwój zasobów ludzkich”	21,0	64 244	90 214	114 740	269 199
„Rozwój wiejski i rolnictwa wielofunkcyjnego”	12,0	36 711	51 551	65 566	153 828
Całkowity WRPO, w tym	38,5	118 855	166 901	212 275	498 032
Pmoc Techniczna „Ramowego planu wsparcia”		1 074	1 508	1 918	4 500
Razem	100,0	307 000	431 100	548 300	1 286 400

Źródło: dane Komisji Europejskiej oraz obliczenia Ministerstwa ds. Rozwoju Regionalnego, luty 2003, NDP Republiki Czeskiej.

W programie operacyjnym „Przemysł i Przedsiębiorczość” [4] ujęto następujące elementy bezpośredniego wsparcia dla innowacji i inne propozycje w tym zakresie:

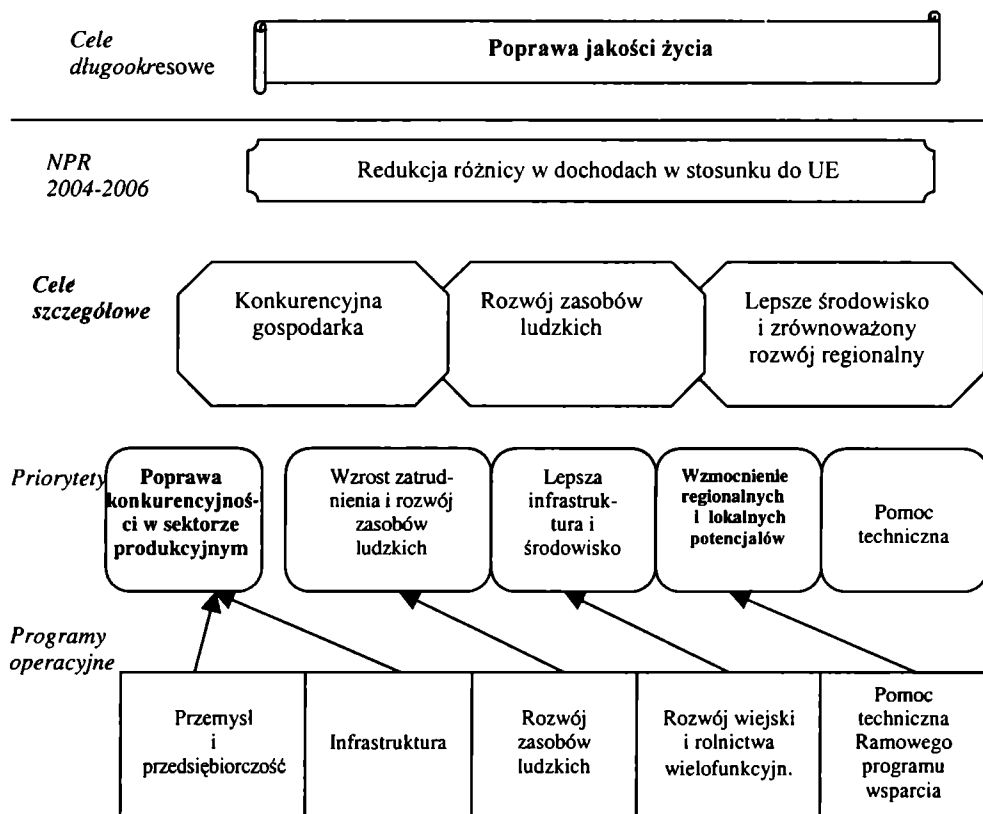
- wsparcie rozwoju i zwiększenie dobrej koniunktury małych i średnich przedsiębiorstw,
- wsparcie działań innowacyjnych w przemyśle oraz wsparcie współpracy między instytucjami prowadzącymi badania naukowe i firmami.

Pozostałe, jak rozwój infrastruktury celem efektywnego wykorzystania zasobów ludzkich oraz wsparcie wydajnego funkcjonowania usług przemysłowych, zwiększenie wydajności pracy czy rewitalizacja obszarów poprzemysłowych, mają znaczenie pośrednie. Program ten priorytetowo traktuje również wydajne wykorzystanie energii oraz odnawialne źródła energii.

Węgry – innowacyjność a poprawa jakości życia

Zgodnie z NPR Węgier, kraj ten zmierza do poprawy jakości życia mieszkańców Węgier co jest długookresowym celem ogólnym. Jakość życia, do jakiej dążą Węgry, jest oparta na standardzie wyznaczonym przez Unię Europejską. Krótkoterminowe planowanie koncentruje się obecnie na redukowaniu różnicy w dochodach w porównaniu ze średnią UE. Jako że oczekuje się, iż lepszy dochód zostanie osiągnięty w rezultacie bardziej wydajnej gospodarki, pierwszym celem szczegółowym Węgier jest zwiększenie konkurencyjności gospodarki.

Drugim celem jest lepsze wykorzystanie zasobów ludzkich, a trzecim – osiągnięcie lepszego rozwoju środowiska i bardziej zrównoważonego rozwoju regionalnego (rys. 1).

Rys. 1. Cele długookresowe i szczegółowe, priorytety i programy operacyjne
– węgierski NPR na lata 2004-2006

Źródło: Narodowy Plan Rozwoju Węgier, 2004-2006, Republika Węgierska.

Podobnie jak w NPR Republiki Czeskiej, na Węgrzech istnieje pięć programów operacyjnych: „Konkurencja gospodarcza”, który koncentruje się na przemyśle, „Rozwój zasobów ludzkich”, „Infrastruktura”, „Rozwój rolniczy i wiejski”, który ma na celu rozwój przetwórstwa żywności, tworzenie alternatywnych źródeł dochodu na wsi i rozwój infrastruktury wiejskiej, oraz program operacyjny „Rozwój regionalny”. Analiza SWOT sytuacji w sektorze B+R oraz w sektorze innowacji na Węgrzech wskazuje, że kraj ten boryka się z problemami podobnymi do tych, jakie mają inni członkowie Grupy Wyszehradzkiej. Całkowita kwota przeznaczona na B+R jest bardzo niska, dotowane są one głównie przez państwo, dystrybucja środków nie jest zrównoważona regionalnie, związki między sektorem B+R a sektorem przedsiębiorstw są słabe, działania uboczne – kreowanie firm na obrzeżach nauki (*spin-off*) – są nikłe, a umiejętności innowacyjne sektora prywatnego ocenia się jako małe. Alokacje funduszy i działania z zakresu

innowacji, związane z poprawą konkurencyjności sektora produkcji oraz rozwoju zasobów ludzkich, odgrywają ważną rolę wśród priorytetów węgierskiego NPR (tab. 2).

Tabela 2. Indykatywna tabela finansowa węgierskiego NPR według priorytetów na lata 2004-2006

Priorytet	%	2004-2006
Poprawa konkurencyjności sektora produkcji	40,7	717
w tym bardziej konkurencyjny sektor rolnictwa	17,3	305,2
Wzrost zatrudnienia i rozwój zasobów ludzkich	27,7	489,4
Zapewnienie lepszej infrastruktury i czystszej środowiska	10,8	191,2
Wzmocnienie potencjału regionalnego i lokalnego	17,9	316,0
Pomoc techniczna	2,9	51,7
Suma	100	1765,4

Źródło: NPR Republiki Węgierskiej, s. 200.

Polska – Wsparcie wdrażania B+R centra hi-tech

Polski Narodowy Plan Rozwoju na lata 2004-2006 podkreśla konieczność budowy nowoczesnej gospodarki zapewniającej rozwój długoterminowy „celem strategicznym narodowego planu rozwoju jest rozwijanie konkurencyjnej gospodarki opartej na wiedzy i przedsiębiorczości, zdolnej do długofalowego, harmonijnego rozwoju, zapewniającej wzrost zatrudnienia oraz poprawę spójności społecznej, ekonomicznej i przestrzennej z Unią Europejską na poziomie regionalnym i krajowym” [5]. Określonych zostało pięć celów cząstkowych, z których jednym jest „intensyfikacja procesu zwiększania udziału sektorów wartości dodanej w strukturze gospodarki, rozwój technologii społeczeństwa informacyjnego” ściśle powiązany z innowacją. Polski NPR jest wdrażany poprzez sześć sektorowych programów operacyjnych (SPO) oraz program operacyjny (PO) „Pomoc techniczna”. Program „Wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw” zapewnia, że priorytetowo jest traktowany sektor B+R oraz innowacja poprzez działanie „Wzmacnianie współpracy między sferą B+R i gospodarką.” Ministerstwo ds. Badań Naukowych i Informatyzacji będzie odpowiadało za wdrożenie tego programu. Ideą przewodnią jest stworzenie centrów zaawansowanych technologii (hi-tech), wyspecjalizowanych laboratoriów jako centrów wysokich technologii, wyspecjalizowanych laboratoriów jako centrów doskonałości oraz projekty inwestycyjne odnoszące się do rozwijania, modernizacji i wyposażenia laboratoriów świadczących wyspecjalizowane usługi dla przedsiębiorstw. Przewidziano specjalne działania z zakresu badań przemysłowych oraz badań przedkonkurencyjnych, przeprowadzane przez przedsiębiorstwa lub grupy przedsiębiorstw we współpracy z instytucjami naukowo-badawczymi [8].

„Zintegrowany program operacyjny rozwoju regionalnego” wyznacza trzy priorytety. Jednym z nich jest „Wzmacnianie rozwoju regionalnych zasobów ludzkich,” który obejmuje sześć działań, np. działanie „Regionalne strategie innowacji i

transfer wiedzy”, zmierzające do wzmocnienia usług z zakresu innowacji i transferu technologii.

Tabela 3. Finansowanie przez UE polskich sektorowych programów operacyjnych, inicjatywy wspólnotowe i fundusz spójności (w mln euro)

Sektorowe programy operacyjne	%	2004-2006
Poprawa konkurencyjności gospodarki	17,8	1 300
Rozwój zasobów ludzkich	17,3	1 270
Transport morski	8,6	627
Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywności i rozwój wiejski	14,4	1 055
Rybołówstwo i przetwórstwo rybne	2,4	178
Zintegrowany program operacyjny	39,2	2 869
„Pomoc techniczna”	0,3	20
Suma cząstkowa	100	7 319
Inicjatywy wspólnotowe (INTERREG, EQUAL)		3 15
Fundusz Spójności		
transport		1 866
środowisko		1 866
Suma		11 366

Źródło: NPR dla Polski.

SPO „Rozwój zasobów ludzkich” również zawiera elementy ważne z punktu widzenia innowacji. Jeden z jego dwóch priorytetów jest bezpośrednio zorientowany na zadanie niezmiennie ważne dla innowacji, a mianowicie „Rozwój społeczeństwa opartego na wiedzy”. Ministerstwo Edukacji Narodowej i Sportu odpowiada za poprawną realizację tego priorytetu. Pełna lista SPO dla Polski oraz źródła finansowe pokazane są w tab. 3.

Republika Słowacji – Innowacje produkcji rolnej i przetwórstwa spożywczego

Słowacki NPR [3] przewiduje cztery sektorowe plany operacyjne „Infrastruktura podstawowa”, „Przemysł i usługi”, „Zasoby ludzkie”, „Rolnictwo i rozwój wiejski”.

Bezpośrednie odniesienia do innowacji odnajdujemy w SPO „Przemysł i usługi”. Celem ogólnym jest wzrost konkurencyjności przemysłu i usług, a wśród celów szcze-gółowych znajduje się wsparcie dla „połączenia rezultatów B+R, potencjału wiedzy i zapotrzebowania przedsiębiorstw” [7]. Tabela 4 prezentuje alokację fun-duszy strukturalnych dla pięciu sektorowych programów operacyjnych dla Słowacji.

Wśród jedenastu celów wyznaczonych w SPO „Rolnictwo i rozwój wiejski” znajduje się „Poprawa przetwórstwa i marketingu produktów rolnych” [8]. Związany z technologicznym rozwojem przetwórstwa spożywczego jest on również kompatybilny z priorytetami ustawy agrarnej i przemysłu przetwórstwa spożywczego Republiki Słowackiej. W 2000 r. przyjęta została ustawa agrarna i przemysłu przetwórstwa spożywczego na rok 2005, zgodnie z którą konieczne jest

„wsparcie modernizacji i innowacji technologicznej w pierwotnej produkcji rolnej i w przemyśle przetwórstwa spożywczego”.

Tabela 4. Unijne dofinansowanie dla słowackich sektorowych programów operacyjnych i Funduszu Spójności (w mln euro)

Sektorowe programy operacyjne	%	2004-2006
Infrastruktura podstawowa	29,9	275
Przemysł i usługi	14,2	131
Zasoby ludzkie	27,0	249
Rolnictwo i rozwój wiejski	27,3	251
Pomoc techniczna	1,6	15
Suma częściowa	100	921
Fundusz Spójności		510
Suma		1 431

Źródło: NPR dla Słowacji, s. 217, 218.

3. Wnioski, podobieństwa i przykłady do zastosowania

Kraje Grupy Wyszehradzkiej z ok. 64 mln mieszkańców są dużym i ważnym regionem europejskim, a jego znaczenie wciąż rośnie. Niemal cały obszar krajów wyszehradzkich obejmuje Cel 1 (PKB *per capita* poniżej 75% średniej UE); jedynie regiony zlokalizowane wokół stolic trzech krajów członkowskich (tj. Bratysławy, Budapesztu i Pragi) są wyłączone i mogą być finansowane w ramach Celu 2.

Wdrażanie funduszy strukturalnych we wszystkich krajach grupy przebiega podobnie, jako że opiera się na „ramowym programie wsparcia”. NPR i SPO tych krajów są zatem porównywalne. Wszystkie cztery kraje zdają sobie sprawę, że akcesja wymaga bardziej konkurencyjnej gospodarki i dlatego koncentrują się one w swych planach narodowych na przemyśle i zasobach ludzkich.

Słabe związki pomiędzy B+R a przemysłem oraz niski poziom wykorzystania ich rezultatów są zauważalne w krajach Grupy Wyszehradzkiej. Spośród nich Węgry są w najlepszej sytuacji, ponieważ jedynie w tym kraju istnieją dwa klastry działające zgodnie ze standardami europejskimi i światowymi. Co więcej, Węgry są na czele, jeśli chodzi o legislację z zakresu polityki innowacji a to dzięki przyjęciu przez węgierską Izbę Reprezentantów w dniu 10 listopada 2003 r. „Ustawy innowacyjnej 2003”. Ustawa ta stała się dla Węgrów podstawą rozwoju instytucjonalnego poprzez ustanowienie Narodowego Biura Badań i Technologii, którego główne zadania to koordynacja działalności innowacyjnej, obsługa Funduszu Badań i Innowacji Technologii oraz nadzór na Krajową Agencją Innowacji [1].

W Polsce istotny postęp można zaobserwować poprzez dwa czynniki. Pierwszy z nich to nowa struktura polityki innowacji, wprowadzonej wraz z powołaniem Departamentu Innowacji jako komórki Ministerstwa Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej. Właściwe ministerstwa w pozostałych krajach pełnią tę funkcję, tworząc zaplecza w zakresie innowacji i transferu technologii. Drugim czynnikiem jest

programowanie centrów hi-tech oraz zaangażowane Ministerstwa Badań Naukowych i Informatyzacji. Ministerstwo to posiada już niezbędne doświadczenie w tworzeniu centrów doskonałości dzięki wykorzystaniu funduszy Piątego Programu Ramowego. Jako że centra hi-tech stanowią zaawansowane zaplecze dla wzmacniania związków pomiędzy nauką i produkcją, można założyć, że fundusze strukturalne zostaną połączone z funduszami dostępnymi w ramach Szóstego Programu Ramowego celem powołania centrów zaawansowanych technologii, centrów doskonałości, centrów kompetencji itp.

Godnym naśladowania jest przykład Słowacji, gdzie planuje się tworzenie parków technologicznych z wykorzystaniem funduszy dostępnych w ramach Inicjatywy Wspólnotowej INTERREG.

Tabela 5. Liczba organizacji działających na rzecz innowacji a poziom dochodu narodowego

Kategoria	CZ 	HU 	PL 	SK 	BE 	IE 	UK 	Razem w UE
Ministerstwa rządowe/departamenty	2	2	3	1	9	4	11	245
Agencje rządowe szczebla krajowego	1	2	2	4	1	5	4	158
Samorządy regionalne/agencje	0	0	1	0	23	2	1	104
Przedsiębiorstwa prywatne (dla zysku)	0	0	1	0	23	2	1	137
Szkoły wyższe i instytuty badawcze	0	0	3	0	7	4	7	107
Fundacje i organizacje (nie dla zysku)	1	0	4	0	17	6	17	144
Stowarzyszenia pracodawców/izby handlowe	1	0	0	0	8	1	1	35
Organizacje pracowników/związki zawodowe	0	0	0	0	5	0	2	15
Instytucje europejskie (Komisje, Parlament, inne)	0	0	0	0	6	0	0	16
Instytucje międzynarodowe (OECD etc.)	0	0	0	0	2	0	0	9
Organizacje medialne	0	0	0	0	7	0	1	12
Inne	20	2	1	19	5	46	11	310
Razem w poszczególnych krajach ^C	25	7	15	25	100	75	70	
PKB na osobę (UE 25=100) ^A	71	60	49	52	119	138	117	
PKB na osobę w dolarach ^B	18500	15900	12600	14300	30900	35800	31400	

Źródła: A – www.finfacts.com, B – <http://ocde.p4.siteinternet.com/publications> z uwzględnieniem siły nabywczej waluty krajowej (PPP), C – www.trendchard.cordis.lu.

Narodowe plany rozwoju we wszystkich krajach wyszehradzkich poza Słowacją zakładają wspólne lub zintegrowane działania rozwojowe z zakresu polityki regionalnej, uwzględniające działania prowadzące do wzmocnienia regionalnej strategii innowacji i transferu technologii. Istotnym osiągnięciem jest zaangażowanie

zowanie władz regionalnych, odpowiedzialnych za rozwój regionalny, w działania z zakresu innowacji.

Tabela 5 ilustruje liczbę i rodzaj organizacji działających na rzecz innowacji w roku 2004, czyli w pierwszym roku wdrażania funduszy strukturalnych. Charakterystyczna jest korelacja pomiędzy wielkością produktu narodowego a liczbą zaangażowanych instytucji związanych z innowacyjnością. Wniosek jest oczywisty, że w krajach Grupy Wyszehradzkiej winna wzrosnąć liczba organizacji i instytucji wspierających innowacje, a wszystkie kraje powinny wprowadzić system monitorujący innowacje oraz opracować sposób zbierania, analizowania i publikowania danych na poziomach regionalnym.

Literatura

- [1] Gyula D. Nyerges, (BUTE OMIKK), *Realizacja polityki innowacji na Węgrzech – długa droga do „Ustawy Innowacyjnej 2003”*, konferencja: „Regionalna polityka innowacji w krajach wyszehradzkich”, Rzeszów, 20 listopada 2003.
- [2] *Hungarian National Development Plan 2004-2006*, Republic of Hungary Approved by the Hungarian Government on 26th March 2003, Prime Minister's Office Signed Etele Baráth Office for, the National Development Government Commissioner, Plan and European Funds, www.nfh.hu.
- [3] *Národný Rozvojový Plán*, Bratislava, marzec 2003.
- [4] *National Development Plan 2004-2006*, Czech Republic, Ministry for Regional Development, Prague, luty 2003, www.mmr.cze/en/rdp.
- [5] *Narodowy Plan Rozwoju 2004-2006*, Dokument przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 14 stycznia 2003 r., Warszawa, styczeń 2003 r., www.fundusze-strukturalne.gov.pl.
- [6] *SPO Rolnictwo i rozwój obszarów wiejskich*, Sectoral Operational Programme, Agriculture And Rural Development, Bratislava, marzec 2003.
- [7] *Sectoral Operational Programme, Industry and Services*, Bratislava, czerwiec 2003, Ministerstvo výstavby a regionálneho rozvoja Slovenskej republiky.
- [8] Siemaszko A., Snarska-Świdarska M., Bąkowski A., *Tworzenie Centrum Zaawansowanych Technologii*, Krajowy Punkt Kontaktowy Programów Badawczych UE, październik 2003.
- [9] OECD in Figures - 2005 edition - ISBN 9264013059, <http://www.oecd.org/infigures>.

INNOVATION ELEMENTS IN STRUCTURAL FUNDS OF THE COUNTRIES OF VISEHRAD GROUP

Summary

In this article author gives analytical presentations of innovation aspects of National Development Plans four Visegrad Countries (VC). Presents Operational Programs and structural funds allocation in all VC's pointed out measures dedicated for innovation and technology transfer activity in the end there are comparisons and conclusions.